

Літонис події

В ІНСТИТУТІ ЛІТЕРАТУРИ

З березня ц. р. на засіданні вченої ради Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України щиро поздоровили відомого науковця Михайлину Коцюбинську з присудженням їй Національної премії України ім. Тараса Шевченка за книжку “Мої обрії” (у двох томах). Із привітаннями виступили М.Жулинський, І.Дзюба, Т.Гундорова та ін. Лауреатка звернулася до своїх колег із невеликою промовою, яку далі наводимо.

Щороку перші весняні дні — хай і весняні лише за календарем — ми відзначаємо як дні Шевченківські.

І так роками й десятиліттями. В Україні й за її межами. В лоні родини і громадою. Підпільно, легально, з державним розмахом. Незважаючи на режими, заборони, утиски, лихоліття. Відзначаємо як пам’ятну дату українського духу.

Це свято і це ім’я завжди освітлювало, освячувало буття українського народу і шляхи його самоусвідомлення, особливо у знакові моменти — в періоди історичних катаклізмів, на зламі епох і доль. І в національних змаганнях ХІХ ст., і на загравах Золотого Гомону початку ХХ ст., і в часи національного відродження 60-х, державного утвердження незалежної України. Та й — на наших очах — під час помаранчевого спалаху духовної енергії нації. Хай і заповнили Майдан новітні мелодії і ритми, але Шевченків дух, його Заповіт, “наша дума і наша пісня” витали над ним: “Вам Бог помагає!”. З персонажів Майдану мені запам’ятався колоритний дідок із портретом Шевченка на грудях — може, комусь це видалося дивацтвом або анахронізмом, але я сприйняла цей лик як Оберег.

Оберег, який сьогодні нам так потрібен. Стаємо на почесний, але такий нелегкий шлях, відступати з якого — нікуди. Ми довели світові, що вміємо виборювати право на оновлення й очищення, і вибороли це право — на рівні настроїв, гасел, задумів, декларацій. Тепер час його реалізовувати, а це незмірно важче. Час чистити Авгієві стайні. Спробувати довести скептикам, що не завжди плодами революцій, ініційованих ідеалістами, користуються негідники. Час конкретної мозольної праці. Гострої відповідальності за кожен свій вчинок — у світлі небувалої для нас суспільної прозорості.

Виходять на світ Божий задавлені злочини системи, чинять шалений опір ті, кому є що втрачати. Кожен крок нової влади — як по мінному полю, кожен чин натикається на багнет критики недоброзичливців, хай і з культурною назвою опозиція. Тяжка спадщина нерозв’язаних проблем, ідеологічних порізень, наслідки багаторічного зомбування людей... Вся надія на те, що людина, яка випросталася, не захоче знов пригинатися.

Особливої, життєвої ваги набуває моральна чистота й загартованість. І як тут не звернутися — вкотре! — до авторитету Шевченка, до його пророчого слова, адже в основі його моральної спадщини — усвідомлення людської й національної гідності як моноліту, як засадничого морального імперативу, як найпершої загальнолюдської цінності.

Майдан уніс в усі сфери нашого життя виразне й тепле начало людського. Атмосфера доброзичливості, взаємодопомоги, щиросердності Майдану — модель людської поведінки в усіх, малих і великих, аж до планетарних, колективах на нашій Планеті Людей. На рівних із політичними гаслами й соціальними сподіваннями у свідомість увійшли родинні цінності — родина майбутнього президента поруч із чільними діячами Революції, його Мати як моральний орієнтир, інтимне сприймання мовби віддаленої від людини політичної сфери.

А буде син, і буде мати,

І будуть люде на землі.

Як не схибити, не піддатися постреволуційному рубанню навідліг, безоглядності крайнощів “ганьба!” чи “слава!”. Підкріпити політичний чин гідним моральним інструментарієм розрізнення добра і зла. Врахувати реальну складність і неоднозначність людини, не втрачаючи віри, за Шевченком, в її благородну природу. Не піддаватися оскаженінню, не доводити до абсолюту взаємні звинувачення. Не роз’ятрювати те, що різнить — воно й так різоче. Спрямовувати критицизм не тільки назовні, а й до себе — тут також є що викорінювати. І як тут не звернутися ще й іще раз до Шевченкових простих і чистих моральних максим і заповітів?!

І світ Божий як Великдень,

І люди як люди!

Багато сказано — і доброго і злого — про культ Шевченка. Так, він є — і від цього нікуди не дітися. Головне — що вкладаємо ми в це поняття, як реалізуємо в нашому житті потенціал, чи не здешевлюємо образ Шевченка.

Якщо все обмежується набором готових і давно відомих шевченківських формул, за якими приховується справжня суть великої постаті, її людський зміст, якщо іменем Шевченка ведеться хай і патріотична, але примітивна кон’юнктурна пропаганда, ідеологічне зомбування людини; якщо під портретом Кобзаря і за допомогою цитат, відповідно препарованих і переакцентованих, вершиться щось глибоко антишевченківське, то — подалі від такого культу. Але якщо Шевченко допомагає відчувати себе людиною, не безбатченком, а українцем, якщо разом із ним входить у тебе моральна висота, чуття прекрасного, “наша дума” і “наша пісня”, тоді на портрет такого Шевченка в рушниках на покуті рідної хати не гріх і помолитися...

Усе залежить від нас — і тільки від нас — як скористаємося ми тим великим скарбом, яким володіємо. Можна постать Шевченка “замацати липкими пальцями офіціозу”, як емоційно висловився хтось із молодих, поставити спасенну галочку, бездумним повторенням перетворити Шевченкові слова на кліше, що втратили живий смисл і закличну силу. І все це, на жаль, не відійшло в минуле, все це подекуди відбувається й сьогодні і здатне вбити найдорожче.

А можна вийти на живе спілкування з Шевченком — поетом, мислителем, людиною, щоразу заново, екзистенційно, пережити реальний людський зміст його слів, спробувати чинити згідно з ним, — тоді ніякий культ не страшний. Все, повторюю, залежить він нас.

Це якоюсь мірою стосується й Шевченківської премії як явища, залежного від історичного контексту й зумовленого ним. Серед причетних до неї далеко не всі були гідні її високого імені — це стосується як тих, кому цю премію присуджували, так і тих, хто її вручав. Та в суті своїй вона була й лишається головною державною нагородою в гуманітарній сфері, освяченою іменем національного генія. А кому ж, як не нам самим, усім гуртом, відновлювати честь і престиж імені, звань, посад?!

Горда з того, що удостоїлася такої честі. До того ж, саме тепер — у час Очищення й Сподівань. Щаслива тим, що отримую її з чистих і гідних рук. Разом із людьми, які чесно заслужили високу відзнаку народу й держави, людьми, яких я поважаю і шаную.

“СЛОБОЖАНЩИНА: ЛІТЕРАТУРНИЙ ВИМІР”

28 січня 2005 р. в Луганську з ініціативи Східного філіалу Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України, кафедри української літератури Луганського національного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка, Луганської обласної організації “Україна — Світ” відбулася третя всеукраїнська наукова конференція “Слобожанщина: літературний вимір”. У ній зголосилися взяти участь близько шістдесяти науковців із різних регіонів України. Також були представлені доповіді викладачів Тамбовського державного університету (Росія).

Працювали секції “Авторська суб’єктивність та автор як реальна особа”, “Інтерпретація літературного тексту”, “Історіографічні та етнокультурологічні студії”. У доповідях та повідомленнях обговорювалися найрізноманітніші питання літературно-мистецького життя східного регіону України. Особливе зацікавлення серед учасників конференції викликали доповіді “Щоденники Олеса Гончара” (О.Галич, Луганськ), “Творчість Г.Квітки-Основ’яненка і Біблія” (М.Бородінова, Донецьк), “Роль зображувально-виражальних засобів у розкритті мотиву історичної пам’яті в поезіях А.Мироненка” (В.Сиротенко, Краматорськ), “Вплив міста на формування особистості” (В.Фоменко, Луганськ).

На секційних засіданнях було обговорено доповіді “Шевченківські традиції у творчості поетів-дисидентів” (О.Бровко, Луганськ), “Трансформація факту в образ на матеріалі публіцистики Миколи Ночовного” (Ю.Кузьменко, Луганськ), “Перші кроки у велику літературу на Донецькій землі: поезія Сосюри 1917-1918 років” (В.Романько, Слов’янськ), “Фольклорні алюзії в поетичній творчості Василя Стуса” (Г.Віват, Одеса), “Романтико-реалістична стильова тенденція у поезії Ф.Скворцова” (В.Севітов, Краматорськ), “Світ символів у творчості В.Сосюри” (Т.Пінчук, Луганськ), “Сказ как литературный жанр” (Я.Грибова, Горлівка), “Роль харківської періодики в розвитку фольклорно-літературних взаємин” (Н.Смірнова, Переяслав-Хмельницький), “Ідея національного відродження в українській літературі Донеччини 70-х років ХХ століття” (Ю.Москвич, Донецьк) та інші.

Під час роботи конференції окреслилася ціла низка перспективних питань для подальшого вивчення літературно-мистецької динаміки Слобожанщини.

Напередодні конференції було видано збірник представлених до участі в конференції наукових праць “Слобожанщина: літературний вимір (випуск III)” за науковою редакцією директора Східного філіалу Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України проф. О.Галича.

Тетяна Шестопалова

Слово і Час. 2005. №4